ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)
της 16ης Οκτωβρίου 1997 *

Στην υπόθεση C-304/96,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Tribunale amministrativo regionale della Liguria (Ιταλία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Hera SpA

και

Unità sanitaria locale n° 3 — genovese (USL),

Impresa Romagnoli SpA,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 30, παράγραφος 4, της οδηγίας 93/37/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1993, περί συντονισμού των διαδικασιών για τη σύναψη συμβάσεων δημοσίων έργων (ΕΕ L 199, σ. 54),

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους H. Ragnemalm (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, P. J. G. Kapteyn και J. L. Murray, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: C. O. Lenz
γραμματέας: R. Grass

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον καθηγητή Umberto Leanza, προϊστάμενο της υπηρεσίας διπλωματικών διαφορών του Υπουργείου Εξωτερικών, επικουρούμενο από τον Pier Giorgio Ferri, avvocato dello Stato,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους Hendrik van Lier, νομικό σύμβουλο και Paolo Stancanelli, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας,

έχοντας υπόψη την έκθεση του εισηγητή δικαστή,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 29ης Μαΐου 1997,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 4ης Ιουλίου 1996, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 19 Σεπτεμβρίου 1996, το Tribunale amministrativo regionale della Liguria υπέβαλε,

δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, προδικαστικό ερώτημα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 30, παράγραφος 4, της οδηγίας 93/37/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1993, περί συντονισμού των διαδικασιών για τη σύναψη συμβάσεων δημοσίων έργων (ΕΕ L 199, σ. 54).

2 Το ερώτημα αυτό ανέκυψε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της εταιρίας Hera SpA (στο εξής: Hera) και της Unità sanitaria locale n° 3 — genovese (τοπικές υγειονομικές αρχές, στο εξής: USL) και της εταιρίας Impresa Romagnoli S. p. A. (στο εξής: Romagnoli) σχετικά με απόφαση αποκλείουσα την Hera από διαδικασία διαγωνισμού.

3 Η USL δημοσίευσε στις 19 Δεκεμβρίου 1995 πρόσκληση υποβολής προσφορών για έργα σχετικά με την εσωτερική αναδιάρθρωση και την τεχνολογική προσαρμογή του Vecchio Istituto του Presidio Socio Sanitario στη Γένοβα. Από την πρόσκληση αυτή υποβολής προσφορών προέκυπτε ότι το έργο μπορούσε να ανατεθεί στην επιχείρηση η οποία θα παρείχε τη σημαντικότερη έκπτωση σε σχέση με το ύψος της τιμής βάσεως των έργων που ανερχόταν στο ποσό των 16 643 000 000 ιταλικών λιρών (LIT).

4 Η Hera υπέβαλε την καλύτερη προσφορά προτείνοντας έκπτωση 17,30 %. Ωστόσο, η προσφορά αυτή αποκλείστηκε από τη διαδικασία διαγωνισμού επειδή ήταν ασυνήθιστα χαμηλή, οπότε το έργο ανατέθηκε στη Romagnoli.

5 Η απόφαση της αναθέτουσας αρχής στηρίχθηκε στο άρθρο 21, παράγραφος 1 bis, του νόμου 109 (*GURI* supplemento αριθ. 29 της 19ης Φεβρουαρίου 1994), όπως τροποποιήθηκε με το νομοθετικό διάταγμα 101 (*GURI* αριθ. 78 της 3ης Απριλίου 1995) και με τον νόμο 216 (*GURI* αριθ. 127 της 2ας Ιουνίου 1995). Η διάταξη αυτή ορίζει ότι «έως την 1η Ιανουαρίου 1997 αποκλείονται από τους διαγωνισμούς για την εκτέλεση δημοσίων έργων ποσού μεγαλύτερου ή μικρότερου από το κοινοτικό όριο οι προσφορές οι οποίες περιλαμβάνουν ποσοστό εκπτώσεως που υπερβαίνει κατά ένα πέμπτο τον μέσον όρο των εκπτώσεων όλων των άλλων υποβληθεισών προσφορών».

6 Στο πλαίσιο προσφυγής ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου κατά της αποφάσεως της αναθέτουσας αρχής, η Hera προέβαλε, ιδίως, ότι η USL είχε παραβεί το άρθρο 30, παράγραφος 4, της οδηγίας 93/37, που ορίζει:

«Εάν, για μια δεδομένη σύμβαση, οι προσφορές φαίνονται ασυνήθιστα χαμηλές σε σχέση με τις προβλεπόμενες εργασίες, η αναθέτουσα αρχή, πριν να απορρίψει τις προσφορές αυτές, ζητά εγγράφως τις διευκρινίσεις που κρίνει σκόπιμες για τα στοιχεία της προσφοράς και επαληθεύει τα στοιχεία της προσφοράς, λαμβάνοντας υπόψη την παρεχόμενη αιτιολόγηση.

(...)

Εντούτοις, για τη χρονική περίοδο μέχρι το τέλος του έτους 1992 και εφόσον η ισχύουσα εθνική νομοθεσία το επιτρέπει, η αναθέτουσα αρχή μπορεί κατ' εξαίρεση και χωρίς καμία διάκριση λόγω ιθαγένειας, να απορρίπτει προσφορές ασυνήθιστα χαμηλές σε σχέση με τις προβλεπόμενες εργασίες, χωρίς να υποχρεούται να τηρεί τη διαδικασία που προβλέπεται στο πρώτο εδάφιο, σε περίπτωση κατά την οποία οι προσφορές αυτές, για μια δεδομένη σύμβαση, είναι τόσο πολλές ώστε η εφαρμογή της διαδικασίας αυτής ενδέχεται να οδηγήσει σε σοβαρή καθυστέρηση και να θέσει σε κίνδυνο το δημόσιο συμφέρον που σχετίζεται με την υλοποίηση της εν λόγω σύμβασης. Η προσφυγή σ' αυτή την έκτακτη διαδικασία αναφέρεται στην ανακοίνωση που προβλέπεται στο άρθρο 11 παράγραφος 5.»

7 Το εθνικό δικαστήριο παρατήρησε ότι οι διατάξεις του ιταλικού δικαίου οι οποίες προβλέπουν τον αποκλεισμό των ασυνήθιστα χαμηλών προσφορών είχαν εφαρμοστεί ορθά από την USL. Πάντως, διαπίστωσε ότι οι διατάξεις αυτές εμφάνιζαν μια διαφορά σε σχέση με το άρθρο 30, παράγραφος 4, της οδηγίας 93/37.

8 Στο πλαίσιο της προσφυγής αυτής, το εθνικό δικαστήριο αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία έως ότου το Δικαστήριο απαντήσει στο προδικαστικό ερώτημα επί του ζητήματος αν η κοινοτική έννομη τάξη «παρέχει ή όχι τη δυνατότητα σε κράτος μέλος, και αν ναι σε ποιες περιπτώσεις, να καθιερώνει προσωρινές παρεκκλίσεις από την έναρξη ισχύος των οδηγιών όταν αυτές ορίζουν ειδική προθεσμία».

9 Από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι το εθνικό δικαστήριο ζητεί ουσιαστικά να πληροφορηθεί αν το άρθρο 30, παράγραφος 4, της οδηγίας 93/37 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι παρέχει τη δυνατότητα στην αναθέτουσα αρχή, μετά τις 31 Δεκεμβρίου 1992, να απορρίψει τις ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές, χωρίς να τηρήσει τη διαδικασία επαληθεύσεως που προβλέπει το πρώτο εδάφιο της ίδιας αυτής διατάξεως.

Επί του παραδεκτού

10 Η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι δεν χρειάζεται να δοθεί απάντηση στο υποβληθέν ερώτημα, καθόσον οι διατάξεις που αντιστοιχούσαν στο άρθρο 30, παράγραφος 4, της οδηγίας 93/37 είχαν άμεσο αποτέλεσμα, η οδηγία αυτή δεν παρέχει καμιά ευχέρεια παρεκκλίσεως στα κράτη μέλη και το ιταλικό Υπουργείο Δημοσίων Έργων δημοσίευσε επεξηγηματική εγκύκλιο καλώντας τις ενδιαφερόμενες αρχές να ερμηνεύσουν και να εφαρμόσουν το άρθρο 21, παράγραφος 1 bis, του νόμου 109 σύμφωνα με την οδηγία 93/37.

11 Πρέπει να υπομνησθεί συναφώς ότι, κατά πάγια νομολογία, μόνο στα εθνικά δικαστήρια, στην κρίση των οποίων υποβάλλεται η διαφορά και τα οποία πρέπει να αναλαμβάνουν την ευθύνη της εκδοθησομένης αποφάσεως, εναπόκειται να εκτιμούν, ενόψει των ιδιαιτέρων χαρακτηριστικών κάθε υποθέσεως, τόσο την αναγκαιότητα εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, προκειμένου να είναι σε θέση να αποφανθούν επί της υποθέσεως, όσο και τη λυσιτέλεια των υποβαλλομένων στο Δικαστήριο ερωτημάτων. Η απόρριψη αιτήσεως εθνικού δικαστηρίου είναι δυνατή μόνον όταν είναι πρόδηλο ότι η ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου που ζητεί το δικαστήριο αυτό ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή το αντικείμενο της κύριας δίκης (βλ. απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 1995, C-143/94, Furlanis, Συλλογή 1995, σ. I-3633, σκέψη 12). Τούτο όμως δεν συμβαίνει εν προκειμένω.

12 Επομένως, πρέπει να δοθεί απάντηση στο υποβληθέν ερώτημα.

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

13 Επιβάλλεται να υπομνησθεί προκαταρκτικά ότι, όπως παρατήρησε η Επιτροπή, η οδηγία 93/37 αποτελεί κωδικοποίηση της οδηγίας 71/305/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 26ης Ιουλίου 1971, περί συντονισμού των διαδικασιών για τη σύναψη συμβάσεων δημοσίων έργων (ΕΕ ειδ. έκδ. 17/001, σ. 7), και των διαδοχικών τροποποιήσεών της. Το άρθρο 30, παράγραφος 4, της οδηγίας 93/37 αντιστοιχεί στο άρθρο 29, παράγραφος 5, της οδηγίας 71/305, ως είχε μετά την οδηγία 89/440/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Ιουλίου 1989 (ΕΕ L 210, σ. 1).

14 Όσον αφορά το άρθρο 30, παράγραφος 4, της οδηγίας 93/37, παρατηρείται ότι αυτό καθιερώνει αυστηρές προϋποθέσεις προκειμένου να παρέχεται η δυνατότητα στην αναθέτουσα αρχή να αφίσταται από την προβλεπόμενη διαδικασία επαληθεύσεως των προσφορών οι οποίες εμφανίζονται ως ασυνήθιστα χαμηλές. Η αναθέτουσα αρχή μπορεί, κατ' εξαίρεση και χωρίς καμιά διάκριση λόγω ιθαγενείας, να αφίσταται της διαδικασίας επαληθεύσεως όταν ο αριθμός τέτοιων προσφορών για συγκεκριμένο έργο είναι τόσο σημαντικός ώστε η εφαρμογή της κανονικής διαδικασίας να οδηγεί σε σημαντική καθυστέρηση και να διακυβεύει το δημόσιο συμφέρον που συνδέεται με την πραγματοποίηση του έργου. Εξάλλου, χρήση της ευχέρειας αυτής μπορούσε να γίνει μόνο μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1992.

15 Εξάλλου, με την προαναφερθείσα απόφαση Furlanis, το Δικαστήριο, από το οποίο ζητήθηκε να αποφανθεί επί της εν λόγω διατάξεως, όπως ίσχυε μετά την οδηγία 71/305, τροποποιηθείσα με την οδηγία 89/440, έκρινε, στις σκέψεις 17 και 20, ότι μόνον οι διαδικασίες στις οποίες η οριστική ανάθεση πραγματοποιήθηκε το αργότερο στις 31 Δεκεμβρίου 1992 μπορούν να τύχουν της παρεκκλίσεως που προβλέπεται στην οδηγία, υπογραμμίζοντας ότι η διάταξη η οποία θεσπίζει κατ' εξαίρεση μια προσωρινή ρύθμιση και συνιστά παρέκκλιση από την κανονική διαδικασία πρέπει να ερμηνευθεί συσταλτικά.

16 Επομένως, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 30, παράγραφος 4, της οδηγίας 93/37 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν παρέχει τη δυνατότητα στην αναθέτουσα αρχή, μετά τις 31 Δεκεμβρίου 1992, να απορρίψει τις προσφορές οι οποίες εμφανίζονται ως ασυνήθιστα χαμηλές, χωρίς να τηρήσει τη διαδικασία επαληθεύσεως που προβλέπει το πρώτο εδάφιο της ίδιας αυτής διατάξεως.

Επί των δικαστικών εξόδων

17 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Ιταλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε με διάταξη της 4ης Ιουλίου 1996, το Tribunale amministrativo regionale della Liguria, αποφαίνεται:

Το άρθρο 30, παράγραφος 4, της οδηγίας 93/37/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1993, περί συντονισμού των διαδικασιών για τη σύναψη συμβάσεων δημοσίων έργων, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν παρέχει τη δυνατότητα στην αναθέτουσα αρχή, μετά τις 31 Δεκεμβρίου 1992, να απορρίψει τις προσφορές οι οποίες εμφανίζονται ως ασυνήθιστα χαμηλές, χωρίς να τηρήσει τη διαδικασία επαληθεύσεως που προβλέπει το πρώτο εδάφιο της ίδιας αυτής διατάξεως.

Ragnemalm Kapteyn Murray

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 16 Οκτωβρίου 1997.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του τέταρτου τμήματος

H. Ragnemalm